کوردانی دەرەوە پێگەیەکی گرنگ و ڕۆڵێکی لاواز.. ڕەسوڵ بۆسکێنی

نەتەوەی کورد لەخەبات و تێکۆشانی سەردەمی تازەیدا، سەدان داستان و قارەمانێتی تۆمارکردووە، زۆر لەو داستان و قارەمانێتیانە سەرنجی دنیای بەلای خۆیدا ڕاکێشاوە، بەڵام تائێستا هیچیان نەبوونەتە هۆکاری گەیشتنە ئەنجامی مافی ڕەوای گەلەکەمان، لەمەوە تێدەگەین بەتەنیا ئەنجامدانی داستان و قارەمانێتی بەس نییە، بۆئەوەی بگەیت بەمەرامی سەرەکی، پێویستە لایەنی تری خەبات بخەیتەگەڕ، بەتایبەت دیبلۆماسیەت و سەرنجڕاکێشانی دەوڵەت و کەسایەتیە کاریگەرەکانی جیهانی دەرەوە، ئەوەی بەلامەوە گرنگە و دەمەوێ ئاماژەی پێ بدەم، پیشاندانی کاریگەری هەوڵ و توانای کوردانی دەرەوە، بەتایبەت لەم سەردەمە زۆر لە نەتەوەکان سوودی زۆریان لەهاووڵاتیانی خۆیان لەدەرەوە بینیوە و لۆبی هاوڵاتیەکانیان لەبەرژەوەندی وڵاتەکەیان بەکارھێناوە.

لۆبی کردن پرۆسەیەکی یەکگرتنی خەڵکی پەنابەری نەتەوەکانە لەو وڵاتە بیانیانەی تیایدا پەنابەرن، لۆبی کردن بریتیە لەیەکگرتنی کۆمەڵێك گرووپ و ڕێکخراو بەمەبەستی داواکردن و بەدەستھێنانی بەرژەوەندی سیاسی، ئابووری، یاسایی و کۆمەڵایەتی، ئەم گروپ و ڕێکخراوانە دەیانەوێت بەڕێگای گوشاری ڕێکخراوەکانیان ڕای سەنتەرەکانی بڕیاردان بەدەست بێنن، ئەم پرۆسەیە لەڕۆژنامە و ڕاگەیاندنەکان ڕۆڵێکی کاریگەریان هەیە، تا زۆرترین گوشار دروست بکەن لەسەر ڕای گشتی، بەتایبەت بەکارھێنانی هاووڵاتیانی ئاسایی لەکاتی هەڵبژاردنەکاندا، وەك کاریگەری لۆبی جولەکەکان لەسەر ئاستی ئەوروپا و ئەمریکا و وڵاتانی تر، کاریگەریان هەیە و لەوێشەوە سوود بەبەرژەوەندی وڵاتی خۆیان دەگەیەنن.

ئەوەی زیاتر گرنگی پێ دەدرێت لە میدیا جیهانیەکان بەگشتی و میدیای عەرەبی بەتایبەتی لۆبی جولەکەیە، کاریگەری زۆری لەسەر بارودۆخی مافی جولەکە‌کانی ئەمریکا و ئیسرائیلیش هەیە، بەتایبەت لەئەمریکا، زۆرجار لەمیدیا عەرەبیەکان بەبایەخەوە باسی لۆبی جولەکە دەکرێت، تەنانەت هەندێك جار دەڵێن ئەمریکا لۆبی جولەکە بەڕێوەی دەبات، هەرچەندە ئەمە زیادەڕۆیی تێدایە، بەڵام لەڕاستیدا لۆبی جولەکەکان چەندین ساڵە توانیویەتی پارێزگاری لەجولەکەکانی ئەمریکاو ئیسرائیلیش بکات، بەهۆی بوونی لۆبیەکی بەهێز لەلایەن جولەکەکانی جیهان بەگشتی و هی ئەمریکا بەتایبەتی، کەهەموو

بوارەکانی ئابووری، سیاسی، فەرهەنگی و ڕاگەیاندنیان بەرزەفت کردووەو لەوڕێگایەوە کار لەسەر کۆمەڵگای ئەمریکی دەکەن، بەتایبەت لەڕێگای کەناڵە گەورەکانی ڕاگەیاندنی وەك: ڕۆژنامەی نیویۆرك تایمزو ڕۆژنامەی واشنتۆنپۆست و ڕۆژنامەی وۆڵتدستریت ژۆڕناڵ و هەروەها ئاژانسی ڕۆیتەرز، کەهەموویان دەزگای میدیایی گەورەن و لەلایەن بنەماڵە جولەکەکانەوە بەڕێوە دەبرێن، ئەمەش بەهێزترین چەکی لۆبی جولەکەیە،لەڕێگای ئەمانەوە دەتوانن کاریگەری لەسەر ڕای گشتی ئەمریکا دروست بکەن، سیاسەتمەدارەکانیش ناچاربکەن پشت بەئەوان ببەستن، لەکاتی هەڵبژاردن و بەکێشکردنی ڕای گشتی، لەڕێگای ئەوانەوە ڕاکانیان بەجەماوەر بگەیەنن، لەو ڕێگایەوە پێگەی خۆیان لەحکومەت و پەرلەمان دیاری بکەن، هەرئەمەش بووەتە گەورەترین پاڵپشت بۆ جولەکانی ئەمریکا و تەنانەت بۆ دەوڵەتی ئیسرائیلیش، ئەمریکا هەمیشە گەورەترین پشتیوانی دارایی و سیاسی ئیسرائیلی کردووە، جولەکەکان نەك لەئەمریکا، بەڵکو لەتەواوی دەوڵەتانی ئەوروپاش ڕۆڵی گرنگیان بەسەر بڕیاری سیاسی زۆر لەو وڵاتانەوە هەیە، جگەلەوە زۆرلەنەتەوەکانی تری وەکو ئەرمەن و سعودی و ئیرانی و هەندێك لەنەتەوەکانی تریش، لۆبی بەهێزیان هەیە، ئەگەرچی کاریگەریان هێندەی لۆبی جولەکە نییە، بەڵام کاریگەریان لەسەر چارەنووسی وڵاتانی خۆیان کەم نییە.

لۆبی کوردی

لەدوای جەنگی دووەمی جیهانی بەهۆی وێرانکاری و کەم بوونەوەی ژمارەی دانیشتوان، وڵاتانی ڕۆژئاوا پێویستیان بەپەنابەری بیانی هەبوو، کەلە وڵاتەکانی خۆیانەوە کۆچیان دەکرد بۆ ڕۆژئاوا، کورد بەگشتی لەکۆتایی شەستەکانی سەدەی ڕابردوو، ڕێژەیەکی کەم بۆ کارو خوێندن ڕوویان لەڕۆژئاواکرد، بەڵام لەدوای 1975 و ڕووخانی شۆڕشی ئەیلول، زۆرێك لەو سیاسیانەی سەرگەردان بوون، ڕوویان لەوڵاتانی ئەوروپاو ڕۆژئاواکرد، ئیتر لەوەبەدوا کورد لەدەرەوە باگراوندێکی سیاسی هەبوو، دواتریش بەپێی ڕووداوەکانی ناوچەکەو نەهامەتیەکانی گەلی کورد، لەکاتی جیاوازدا ڕوویان لەخۆرئاواو وڵاتانی دەرەوە کردووە، بەتایبەت لەکاتی شەڕی عیراق – ئێران، ئەنفال و کیمیابارانی هەڵەبجە، کۆڕەوی 1991 و کارەساتی 31ی ئابی 1996، دواتر لەگەڵ گەیشتنیان و هێمن بوونەوەی بارودۆخی ژیانیان خۆیان ڕێکخستۆتەوە چ لەڕێکخستنی حزبی، یاخود ڕێکخراوی کەلتوری و ڕۆشنبیری و بوارەکانی تر، پەیوەندیان بەڕێکخراوە حکومی و ناحکومیەکان کردووە، بۆ دەستبەرکردنی مافەکانیان، توانیویانە لەسەر ئاستی پەرلەمان و حکومەتی ئەو وڵاتانە چەندین چاوپێکەوتن و

سیمینار ئەنجام بدەن، بەو هۆیەوە چەندین پەرلەمانتار و کەسایەتی سیاسی و زانستی و بوارەکانی تری ئەو وڵاتانە ببەنەوە هەرێمی کوردستان و لەنزیکەوە ڕووداوەکان بەچاوی خۆیان ببینن بۆ ئاڵوگۆڕی بیروبۆچوون و ڕەخساندنی دەرفەت و پێشخستنی پەیوەندی کورد و ئەو وڵاتانە و لایەنی پێشێلکردنی مافی مرۆڤ لە کوردستان پیشان بدەن، بەتایبەت کەئێستا هەرێمی کوردستان لەدەرەوە دەنگوڕەنگی تایبەتی خۆی هەیە، سەرەڕای ئەوەش ئێستا لەزۆربەی پەرلەمان و حکومەتی وڵاتانی جیهان زۆر کەسایەتی کورد بەشدارن و پۆستی دیار بەڕێوەدەبەن، ئەمەش زیاتر بووەتە هۆی ناساندنی کێشەی کورد بەدنیای دەرەوە، وەڕای بەستنەوەی هەرێمی کوردستان لەڕێگای تۆڕی ئەنتەرنێتەوە بەجیهانی دەرەوە.

سەرەڕای بوونی کوردێکی زۆر لەدەرەوە، بەڵام تائێستا نەیانتوانیوە بەشێوەیەك خۆیان ڕێکبخەن و کۆدەنگیەك دروست بکەن، کاریگەری لەسەر ڕووداوەکانی ناوچەکە لەبەرژەوەندی کورد هەبێت، لەڕاکێشانی ڕای گشتی دەرەوە بۆ کورد، ئەمەش بەهۆی پەرشوبڵاوی پەنابەری کورد و نەبوونی لۆبیەکی بەهێز، کەتائێستا کورد لەدەرەوە نەیتوانیوە لۆبی دروست بکات، چونکە ئەو پێکهاتانەی بۆ دروست بوونی لۆبی پێویستە لە کوردی دەرەوەدا زۆر لاوازن، لۆبی پێویستی بەئابووریەکی بەهێز و کۆدەنگی سیاسی و کۆڕای و ڕاگەیاندنێکی بەهێز هەیە، ئەمەش لە پەنابەری کوردیدا بەدینەهاتووە، لەبەر چەند هۆکارێك بەهێزترینیان نەبوونی یەکدەنگی کوردە لەدەرەوە، ئەمەش کۆمەڵێك هۆکاری هەیە، گرنگترینیان هۆکاری سیاسیە و لەم بارەیەوە حزبەکانی باشووری کوردستان ڕۆڵی نەرێنیان هەیە، لە ئاراستەکردنی بەشێکی زۆر لە پەنابەری کورد لەدەرەوە، چونکە ئەو دابەش بوون و کێشە و ململانێ توند و نەشیاوەی لەناوەوەی هەرێمی کوردستان پیادەی دەکەن، بەزیادەوە لەسەر بەشێکی زۆری ئەندام و لایەنگرەکانیان لەدەرەوە لەسەر پەنابەری کورد ڕەنگی داوەتەوە، ئەم دابەش بوونەش کاریگەری خراپی کردووەتە سەر کوردانی دەرەوە و تائێستا نەیتوانیوە خۆی ڕێکبخات و لۆبی دروست بکات.

تەنانەت لەکاتێکدا بەشێك لەپەرلەمانتارانی فەڕەنسا، بابەتی کیمیابارانی هەڵەبجەو زولموزۆری لەسەر کوردیان بردە پەرلەمانی فەڕەنساوە، بۆ بەجینۆساید ناساندنی کیمیابارانی هەڵەبجە، بەڵام بەهۆی نەبوونی لۆبیەکی بەهێز لەلایەن کوردانی دەرەوە، نەیانتوانی هیچ کاریگەریان لەسەر ئەو بارودۆخە هەبێت، بۆ گوشار دروست کردن لەسەر جیهانی دەرەوە، بۆ بەجینۆساید ناساندنی کورد، نەك هەرئەوەی نەیانتوانی گوشار لەدەرەوەبکەن، تەنانەت نەیانتوانی ڕای گشتی

هاووڵاتیانی ناوەوەی هەرێمی کوردستانیش بەلای ئەو کێشەیەدا ڕاکێشن و لەناوەوەش کەمترین دەنگدانەوەی هەبوو، بێگومان ئەمەش کێشەیەکی گەورەیە بۆ کوردانی دەرەوە، کەتائێستا نەیانتوانیوە لەو بارودۆخە حزبیە چەقبەستووی تێیکەوتووە ڕزگاری بێت و کۆدەنگیەك لەسەر کێشەی کورد لەدەرەوە دروست بکات، بەڵام پێویستی بابەت و سەردەم وادەخوازێت، کوردانی دەرەوە چیتر برەو بەم ئاکارە نەشیاوە نەدەن و لەیەکگرتنێکی تەواوی کوردانی دەرەوەدا خۆیان ڕێکبخەنەوە، بۆئەوەی ئەگەر نەشتوانن لۆبی دروست بکەن، لانی کەم بتوانن لەکاتی پێویستیدا یەکبگرن و دەنگیان بەرز بکەنەوە بۆ بەدەستھێنانی مافە ڕەواکانمان لەپێناوی بەرژەوەندی نەتەوەکەماندا.

فریودان و سەرکوتی ناڕەزایەتیەکانی خوێندکاران دادتان نادات!.. نوری بەشیر

تایبەتمەندیەکانی ئەم دەور□ی و ناڕەزایەتیەکانی خوێندکاران ناڕەزایەتی ئێستای خوێندکاران نیشانەی ئەو راستیەیە کە کۆمەڵگای کوردستان بە قەیرانێکی گەورەی سیاسی و ئابوریدا تێدەپەڕێت، قەیرانێک کە دەسەڵات لەسەرەوە هەموو سەروەت و سامانی کۆمەڵگای لەدەستدایە، بەڵام ناتوانێت ئیدارەی کۆمەڵگا بکات و وەڵام بە خواستەکانی کرێکاران، مامۆستایان، قوتابیان و ژنان بداتەوە. خوارەوەی کۆمەڵگایش کە لەهەموو پێداویستیە سەرەتاییەکانی ژیان بێبەرین، ئیتر ئەو هەلومەرجەیان پێ قبوڵناکرێت و بەشێوەی جۆراوجۆر لە ناڕەزایەتیدان. خۆپیشاندانی خوێندکارانی پەیمانگاو زانکۆکان بۆ دەرماڵەو باشبوونی هەلومەرجی خوێندن لەگەڵ هەر هەوڵێکی فریودان و سەرکوتێک لەلایەن دەسەڵاتدارێتی حزبەکانی کوردایەتیەوە، بەردەوامە. ئەم خۆپیشاندانانە لەدرێژەی ئەو ناڕەزایەتیە جەماوەریانەدایە کە لەکۆمەڵگادا شەپۆل دەدات کە بۆ؛ موچە، هەلی کار، پێداویستیە سەرەتاییەکانی خەڵک لە ئاو و کارەبا و رێگاوبان، ب□دزی دزی و تاڵانی مافیاگەرێتی کەمایەتیەکی دەسەڵاتدارانەوە کە نوێنەرایەتی بۆرژوازی و سەرمایەدارانی

کۆمەڵگا دەکەن. ئەم دەورەیەی خۆپیشاندانی خوێندکاران دەوریەکی نوێیە لەوەی لەلایەک سەرتاسەریەو لەلایەکی ترەوە هاوپشتی کۆمەڵگا بە خواستەکانیان و بەشداری بەشێکی بەرچاوی لاوان و خوێندکاران بەگشتی لە پشتە.

بۆرژوازی کورد و فریودان و سەرکوت بۆ کۆتایی بە ناڕەزایەتیەکان بۆرژوازی کورد وەک باقی بۆرژوازی زۆرێک لە وڵاتانی سەرکوتگەر، لەبەرامبەر خواست و داوکاریەکانی جەماوەری کرێکارو کەمدەرامەتی کۆمەڵگادا دوو ڕێگا دەگرنەبەر بۆ ئەوەی وەڵام بە ناڕەزایەتی و خواست و داواکاریەکان نەدەنەوە، ئەویش یان فریودانە یان سەرکوت کردنە. تا ئەوکاتەی بۆیان بکرێت بە فریودان و خۆڵکردنە چاوی خەڵک، بە ئاشکراو بێشەرمانە درۆ دەکەن بە فریودان و دەمکوتکردن و بردنە دواوەی ناڕەزایەتیە بەرحەقەکان، لە تەمەنی سی ساڵەی دەسەڵاتیان بۆرژوا ناسیونالیستی کوردا، کەم خۆپیشاندان هەبووە نەڵێن دەستی دەرەکی لەپشتە، نەڵین چواردەورمان دوژمنە، نەڵێن ئێستا کاتی ئەمە نیە. کە ئاخرین جار لەم خۆپیشاندانانەی خوێندکاراندا سەرۆکی حکومەتەکەی پارتی و یەکێتی بە ئاشکرا درۆی شاخداری کردوو و وتی کە لە هیچ شوێنێکی دنیادا خوێندن بە خۆڕایی نیە، واتە دەرماڵەش نیە. بەڵام هەر زوو لە ئاستێکی فراواندا وەڵامی درایەوە. ئەمە لەکاتێکدایە کە میدیای ئەمریکا بڵاویانکردەوە کە خودی سەرۆکی حکومەتی هەرێم لە ویلایەتی میامی ئەو وڵاتە ڤێلایەکی کڕیوە کە بەهاکەی ١٨ ملیۆن و ٣٠٠ هەزار دۆلارە.

بەڵام خۆ ئەم سەرمایەدارانەی کوردایەتی درۆ و خۆڵکردنە چاوی خەڵک لایان بۆتە کاری ڕۆژانە، هەربۆیە دەستوبرد دەسەڵاتدارانی بۆرژوازی زۆنی سەوز کە خەریکی سەرکوتی خۆپیشاندانەکان بوو و بەسەدان کەسیان راپێچی زیندانەکانیان کردبوو، بە پاشەکشە بە خوێندکاران، بە پەلە پەنایان بە فریودان برد، ئەویش بە بانگردنی ژمارەیەك خوێندکار و کۆبوونەوە لەگەڵیاندا بە ماوەی دوازدە کاتژمێر و بە قسەی زل و گفتی فریودەرانە بە پاشەکشە بە خۆپیشاندانەکان بەڕێیان کردن.

بەڵام چ ئەم ناڕەزایەتیانەی قوتابیان و چ مامۆستایانی وانەبێژ و چ باقی ناڕەزایەتیە جەماوەریەکانی کۆمەڵگا بە تەجروبەی سێ دەیە لە فریو و سەرکوتی ئەم دەسەڵاتە، بەو بەڵێنە درۆیانە پاشکەشەیان پێناکرێت، هەربۆیە جارێکی دیکە لە ڕۆژی ٧ی دیسەمبەر دێنەوە شەقامەکان و بەردەم زانکۆو پەیمانگەکان دەگرن بە خواستەکانیان. ئەم جارەش بە ڕەشبگیری دەستگیریان دەکەن و ڕەوانەی زیندانیان دەکەن.

ناڕەزایەتیەکانی خوێندکاران پێویستیان بە هاوپشتی هەیە

دنیای ئەمڕۆ دنیای دەسەڵاتدارەتی بۆرژوازیە، کە چەند سەرمایەدار لەنێوان خۆیاندا لەسەر پشکی زیاتری دزی و بەرژەوەندیەکانیان کێشەیان هەبێت، بەڵام کە رووبەڕووی ناڕەزایەتیەکانی جەماوەر دەبنەوە، هەموویان یەکدەست و یەک هەڵوێستن. خەڵکی کوردستان زۆر بەئاشکرا ئەم هەڵوێستەی حزبەکانی بزوتنەوەی کوردایەتی دەبینن کە نوێنەرایەتی بەرژەوەندیەکانی هەموو بۆرژوازی و سەرمایەداران دەکەن، نەک هەر ئەمانە بەڵکو هەموو ئەو هێزانەی بەناوی ئۆپۆزسیۆن و بەرژەوەندیان لەمانەوەی ئەو دەسەڵاتەدا هەیە بەشێوەیەکی شەرمنەکانە ڕەخنە لە سیاسەتەکانی دەسەڵات دەگرن کە دژی جەماوەری کرێکاران و مامۆستایان و خۆیندکاران و ژنانە و لەبەرەی دەسەڵاتدا دەوەستنەوە.
بەڵام ئەم دەورە سەراسەریەی خۆپیشاندان، خوێندکاران وەک منداڵی کرێکاران و کەمدەرامەتی کۆمەڵگا، بەشێکە لە خەباتی سەرجەم چینی کرێکار بۆ باشبژێوی و وەڵام بە پێداویستیەکانیان، بۆیە ئەم ناڕەزایەتیانە بە جیا لە ڕێکخراوبوونی خوێندکاران خۆیان، بەشداری و پشتیوانی هەموو هێزو لایەن و کەسایەتی کە ناڕازین بە سیستەم و دەسەڵاتی بۆروژا ناسیونالیستی کورد دەخوازێت، ئەم ناڕەزایەتیانە بە یەکلاکردنەوەی لە بەرژەوەندی خوێندکاران و هەموو خێزانە کەمدەرامەتەکانی کۆمەڵگا دەخالەت و هاتنەمەیدانی چینی کرێکار دەخوازیت کە چینی سەرەکی بەرهەمهێنی کۆمەڵگایە لە بەرامبەر دەسەڵاتی چەوسێنەرانی حزبەکانی کوردایەتیدا.
سەرەتای دیسەمبەری ٢٠٢١

کورتە چیرۆک/ مەشکەگۆشت..
گۆران سەباح

کەڕ و لاڵ و کوێر و سەقەتم.
هەموو بەیانیان (دەستی) ستارکی لە گوێکانم دەبەستێت. دەستی ڕەبەتەکە بەزەییەکەی لە هیی مرۆڤ زێترە. دەزانێت ئامەری بیستنەکە (ستارکی) لە گوێکانم بچەقێنێت بۆ ئەوەی بمەهێشێ. پێش ئەوەی بیبەستێت، گۆرانی (گەنجی پیر)ی زەکەریام بۆ پێ دەکا. هەرچەندە گۆرانییەکە دوو سێت ساڵە کۆنە، بەس دەزانێت یادگاریم لەگەڵیدا

هەیە.
من هیی سەردەمی پێش چاخی بەردینم. تەمەنم نێزیکەی شەش ملیۆن ساڵە، هەر بە دوایشیدا دەگەڕێم.
دوای ستارکی، دەستی هەموو لەشم بە (سووتیکال) چۆور دەکات. سووتیکال نەبێ، لەمێژبوو پێستم ڕزی ببوو. ئەو مەرهەمە گەنجم دەکاتەوە.
دوای سووتیکال، (ڤێرلێک) لە دەستم دەدات. ڤێرلێک نەبێ، ڤایرۆس دەمخۆن. ئەو ماوەیەی ڤایرۆس گەلێک زۆر بوونە. هەر ڤایرۆسێک مەراقی شوێنێکە. هەیە بەس چاو دەخوات، هەیە بەس لووت، هەیە بەس پرچ، ئیتر بەم شێوەیە.
دوای ڤێرلێک، (هایئای) لە چاوم دەکات. هایئای نەبێ هیچ نابینم.
دوای ئەوەش، (کیسپیکەر) بە سەرەوەی مەڵاشوومەوە دەنووسێنێت. کیسپیکەر نەبێ، نوتقم نییە. دوای ئەو، (ڕاکەر) لە ئەژنۆکانم دەبەستێت، ئەوجا (هاندیار) لە ئانیشکەکانم. ئەوانە نەبێن نە دەتوانم بڕۆم، نە دەستم دەبێ کارێکی پێ بکەم. پاشان، (بەنیاو) لە لووتم دەدات، ئەویش نەبێ هیچ بۆن ناکەم.
لە هەموو ئەوانە گرنگتر، هەموو بەیانییەک، دەستی مێشکم پێ دەکاتەوە. دەیشم.
بەو (موخکە) و (دەگە) نەبێن-دوو دوگمەن، یەکیان بە پشتی سەرمەوەیە، ئەویتریان بە ناوەندی پشتم- هۆش و هەستم هیچ.
هەموو شەوێک پێش نووستن، هەرچی ئامێرە لە لەشم دەکاتەوە. دەمرم و بەیانییان زیندوو دەبمەوە. ئای چ ژانێکە ئەم پڕۆسەیە.
دەستی فراڤینم بۆ دێنێت: هەنگوین، خورما، شیر. ژەمی نیوەڕۆ و ئێوارەش هەر ئەوەیە، لە بەرئەوەی هیچ شتێکی تر لەم گەردوونەدا نەماوە. بەس پێکم ناکەوێت، دەستی داهێنەرە، لەم سەیەدا هەرچیم بوێ بەم دروست دەکات.
خۆ دەتوانم دەستی هەر ئێستە بەڕێ بکەم. لەسەر ڕانم، دوگمەیەک هەیە، پەنجەی تووند پێدا بگرم، هەندی دەمێ دەستی دەکوژێتەوە و حکوومەت دێ دەیبا. خوا هەڵناگرێ ئەو سەردەمەی حکوومەت دەستەودامانی مەرییە، هەر یەکێک لە هەر شوێنێکی گەردوون هەر داوایەک بکات یەکسەر بۆی جێبەجێ دەکەن.
(دەستی)م هێشتۆتەوە بۆ یەک مەبەست، خۆیشم هەم هەر بۆ ئەو مەبەستە. حکوومەتیش ئاوا مەردە هەر بۆ هەمان مەبەست: بۆ ئەوەی بتوانم بیدۆزمەوە.
شەش ملیۆن ساڵە بەدوایدا دەگەڕێم. گەمەیەکی قووڵە. هەر سەرە داوێک دەگرم، هەزاران ساڵ لێی دەکۆڵمەوە، ئاخیری ناگەم بە هیچ ئاکامێک. تا ئێستە سەتان هەزار سەرە داوم تاقی کردوونەتەوە.

دواهەمین سەرەداو پەرە تەواو بوو. خەم و خەڵک و حکوومەتیش خۆشحاڵ بووین. زۆر. واماندەزانی تەواو ئیتر دەیدۆزمەوە. هەموو ئاماژەکان وایان پێ دەگوتین. دوو هەزار و بیست و یەک ساڵ پێوەی خەریک بووم. پڕۆسەیەکی ئاڵۆز و قورس بوو، کەچی هیچم بۆ هیچ نەکرد: دوو هەزار و بیست و یەک ساڵ بەر لە ئێستا چوومە ناو مێشکم. بە ئامێری (ونکەی مێشک) توانیم بچمە نێو سەرم.
ونکەی مێشک کردمی بە دڵۆپە ئاوێک و منی لە ڕێی کونە لووتمەوە ناردە ناو خانە و دەمارەکانی مێشکم. دوو سەدە و بیست و یەک ساڵ ژیام لەوێ. یەک مەبەستم هەبوو: دۆزینەوەی خودی خۆم.

“ڕۆمانی بە ڕێگاوەی دڵشاد کاوانی و فێڵی سەحراویی ئەدەب”.. میدیا تاهیر خۆشناو

هەندێکجار بەیەک جار خوێندنەوە ناتوانی مافی کتێبێک بدەی، ڕوونتر بڵێم، زۆرجاران خوێنەر ناتوانێ وەک ئەوەی کە هەیە یاخود پێ بە پێستی تەواوی واتا و پەیامەکانی نێو کتێب بگەیەنێت، جا من ناخاسمە ئەو خوێنەرانەی تەنها مەبەستیان چێژە بەڵکو ئەمەوێت بڵێم لە پاڵ ئەوەی کە بەرهەمی نووسەرێک چێژت پێ دەبەخشی، دەبێت بە پێی گۆشە نیگای خۆت و تێڕوانینت ، پەیامی دێڕ بەدێڕی بگەینە.دەبێت قوڵیت تا ئاستێک بێت ڕۆبچیتە ڕۆحی وشەکانی نێو کتێبەکە، پایەیەک بەرز بیتەوە بۆ ئاستی نووسەر،دواجار جگە لە دەق، تۆی خوێنەر ئەتوانی ئاست و توانای نووسەر لە نووسیندا هەڵبسەنگێنی ، هەڵبەت ئەمە زیاتر بۆ خودی پیرۆزی ئەدەبە وەک دەستخۆشی یاخود ڕووخاندنی نووسەر.

یەکێک لەو کتێبانەی کە من بۆ دووەمجار خوێندمەوە، ” بەڕێگاوە” ی دڵشاد کاوانییە.
هەرچەند بە جارێک خوێندنەوە بەڕادەیەکی زۆر توانینم لە پەیامی ڕۆمانەکە تێبگەم، بەڵام هەمیشە هەستم بە نەقسێک ئەکرد، بۆیە جارێک بە خودی نووسەریشم وت:”نەمتووانی مافی تەواو بە

ڕۆمانەکەتان بدەم”
ڕەنگە هۆکار زۆربن، لە من زیاتر بە ئەوەی دەیگەڕێنمەوە، کە من ئەزموونی سەرەتاییمە لە خوێندنەوە، لەلایەک، لەلایەکی تریش، یەکەم ڕۆمانی کوردییە خوێندبێتمەوە کە شێواز و تەکنیکی تەواو جیاواز بێت، هەڵبەت جگە لەوەی یەکەم ڕۆمانی کوردی سادیستی یە.

تۆی خوێنەر کاتە بەڕێـــــگاوە دەخوێنیتەوە، ڕێک بیرت بۆ فێڵە ســـیحراوییەکانی ” میخەی کـــوڕی مـــاخە” و دەپـــاکی و ســـادەیی و ساویلکەیی” شەمرازی کوڕی مەلاخدر
بەخورتی” دەچێت
ئەم ڕۆمانە کە کارەکتەرە سەرەکییەکەی ” نارسیس” ە لەپاڵ ئەو میخە و مەلاخدر و قریاقۆس و شەمراز ….هتد دێت،
سەرەتای ڕۆمانەکە بە بەستانەوەی نارسیس دەست پێدەکات و دواتر گرێ کوێرەی نهێنییەکان و ماڵباتی میر ئەمبەز و خستنەوەی نەوە لە چوار ئاینی جیاواز کە ، ئیسلام و فەلە و جولەکە و زەردەشتی بوو
پاشان شەڕو کوشتن و پێکدادان لە پێناو گەیشتن بە بەدەسەڵات ، کە دواجار بە سەرکەوتنی شەمرازی ڕۆحانی و مانەوەی نەژادی میخە کۆتایی دێت.

ئەو لایەنە باشانەی کە لە ڕۆمانی ” بەڕێگـــــاوە” بەدیمانکرد:ـ

١- ناونیشانی ڕۆمانەکە : من سەرەتا کە خوێندمەوە، هەستم دەکرد ناونیشانەکی زۆر بەهێز نییە، بەڵام کاتە چوومە ناوەڕۆکی ڕۆمانەکە، ئەوسا زانیم، هەڵەم، چونکە تا دواهەمین بەشی هەمیشە کارەکتەرەکان، بەڕێگاوەن، بۆ ڕزگاربوون و دۆزینەوەی حەقیقەت، بۆیە ناوازەترین ناونیشانە ، ئیتر ئەو ئەو گوتەیەش تاڕادەیەک تەکشکا کە دەڵێن بە بەرگ و ناونیشانی کتێب هەڵمەخەڵەتێ، بێگومان ئەمەش لێهاتوویی نووسەر دەردەخات.

٢- حەزی بوون بە نارسیس: کە کردنەوەی هەموو کەدە نهێنییەکان و زەحمەتی و چەرمەسەری لەلایەن خودی نارسیسە، کە سەربوردەکەی دەخوێنیتەوە، دەتەوێ ئەو بیت، کاتە واقیعت بە ڕەنگی ڕەشەکی تەڵخ نووسراوە، کاتە نازانی بوون و ڕەچەڵەکت چییە، بەڵام تۆ هەوڵدەدەی سەرەڕای ئەوەی دەزانی ڕەنگە باج بە ڕۆحت بدەی، بـــــۆیە دەکرێ بەڕێین حەزی خوێنەر بە بوون بە نارسیس کە کارەکتەری سەرەکییە، هەوڵێکە بۆ خۆ دۆزینەوەی خوێنەر و برەودان بەخۆی. کە ڕەنگە ئەمیش لە واقیعەکی ڕەش و چەرمەسەری کۆمەڵگەکەی دابێت.

٣ – بوونی ئاینی جیاواز بەڵام دانەبڕاو لە یەکتر : بەڕێگاوە کێشەکی سەرەکی پێکدادانی ئاینەکانە وەک دوژمنایەتی نا بەڵکو زیاتر بە لێک نزیکبوونەوە، ئەوەتا میخە و شەمراز و قریاقەس، ئامۆزان لە لە سێ ئاینی جیاواز، هەڵبەتە ڕەنگە مەبەستی نووسەر ئەوە بێت، ئاین جیاوازی ناخاتە نێوان مرۆڤەکان بەڵکو ڕەنگە تەماع و حەزی زۆری کەسەکان بێت، کە باشتر بن لەوەیتریان، وەک ئەوەی میخە لەگەڵ شەمراز کردی، کە زیاتر مەبەستی گرتنە دەسەڵات و زیندووکردنەوەی دەسەڵاتی میرایەتی بوو وەک ئەوەی دژایەتی خودی ئاینەکەی شەمراز بێت.

٤ – خەیاڵی بوون بە پاڵەوان: مەحاڵە تۆ بەڕێگاوە بخوێنیتەوە، خەیاڵی ئەوەت نەکردبێ لە شوێنی کارەکتەرێک بیت، یاخود یەکێک بی لەوانەی هەمیشە بەحەنچەیەکەوە بە ڕێگاوە بی، ڕێچکە سەخت و دژوارەکان ببڕی

5 ـ دانانی فەرهەنگەکەکی بەپێز: بێگومان دانانی فەرهەنگێک ڕەنگە هێندە ئاسان نەبێت بەتایبەت بۆ ئەوانەی چەندەها وشەی کۆنی کوردیان نوێ کردەتەوە کە هەمیشە پەراوێز خراون.

٦ – ڕۆمانی هەموو سەردەمە جیاوازەکانە : بێگومان باشی هەموو دەقێک لەوەدایە، بۆ هەموو سەردەمێک خوێنەری خۆی هەبێت و لێی دانەبڕێت، من وای بۆ دەچم، بەڕێگاوەی یەکێکە لەو ڕۆمانانەی دوای ئەمەش هەمیشە خوێنەری سەرسەخت بۆ خۆیەوە دەبینێت، دواجار ئەمە بەرهەمی تەنها نووسەرێکی ئاسایی نییە!

جوانترین دێڕی ئەم ڕۆمانە، کاتێک دەڵێت " من دوای تەواوکردنی ئەم ڕۆمانە دەستبەجێ بە خۆگرخاندن خۆم دەکوژم.

ڕێک بیرت بۆ ئەوە دەچێت
نارسیس
یان نووسەر
یاخود تۆی خوێنەر
خۆت دەکوژی.!!

دواجار " بەڕێگاوە"ی دڵشاد کاوانی لە هەموو وشەکان مەزنترە.
بەڕادەی ئەوەی دەتوانین بڵێین : وشەکان هەژارن لە ئاست وەسفکردنی ئەم ڕۆمانە"

کۆشکی مەجید پاشای بابان.. جواد خەلیل

(چیرۆکی سەردارانی کۆشک، بەسەرهاتی هەستانەوە و داڕمان)

لە ناوەڕاستی سەدەی نۆزدەهەمدا (مەجید پاشای بابان) کە بە سێ پشت دەچێتەوە سەر دامەزرێنەری سلێمانی (ئیبراهیم پاشای بابان)، بەهۆی لە ناوچوونی یەکجارەکیی میرنشینی بابانەوە، بڕیار دەدات خۆی و بنەماڵەکەی لە کفری نیشتەجێ ببن.

بۆ ئەم مەبەستەش کۆشکێکی گەورەی لە کفری بنیاتنا و بەیارمەتی تورکە عوسمانییەکان دەستی بەسەر زەوی زارێکی زۆردا گرت. کفری کە پێشتر جیاوازی چیناییەتی تێدا نەبوو، بەهۆی (مەجید پاشا)وە ئەم جیاوازییانە زۆر بە ڕوونی تێیدا دەرکەوت.

(مەجید پاشای بابان) یەکەمین کەس بوو شێوە ژیانی ئەرستۆکراتییانەی هێنایە نێو (کفری)یەوە، کتێبخانەیەکی گەورەی لە ماڵەکەیدا دروستکرد و دانیشتنی شەوانەی بۆ هونەرمەندان و دەنگخۆشانی کوردو تورکمان و عەرەب ڕێک دەخست و هەوڵی پێگەیاندنی نەوەیەکی سیاسی و خوێندەواری نێو بنەماڵەکەی دەدا و تێکەڵی خەڵکی ڕەش و ڕووتی نەدەکردن.

گۆرانییە بە ناوبانگەکەی (عەلی مەردان) کە بە نێوی (باخی پاشا)وە تۆمارکراوە، لە نێو ئەم ماڵەدا و بەسەر ئەم کۆشکەدا وتراوە ، هەر لە نێو ئەم کۆشکەدا و بەهۆی جەمیل پاشاوە "عەلی مەردان" و "قەمەر بەگلەر" یەکدییان ناسیوە و پێکەوە سەرمەست بە باخی پاشا و جوانییە شاهانەکەی، شیعرەکەیان نوسیوە و گۆرانییەکەیان گوتەتەوە:

هەستە با بڕۆین بکەین تەماشا
لە مەرگوزار و لای باخچەیی پاشا

مەجید پاشای بابان لە ساڵی (١٩٠٥) کۆچی دوایی دەکا و لە

گ□ستانێکی تایبەت بە بابانەکان ل□ تەنیشت گۆڕی (قادر پاشا)ی باوکییەوە لە شاری بەغداد بە خاک دەسپێردرێت.

دوای مردنی مەجید پاشا، کوڕەکەی واتا جەمیل پاشا “١٩٤٦-١٨٨٤” بوو بە سەرداری کۆشک، کە ئەویش هەر لە نێو ئەم کۆشکەوە هاتبووە دونیا، زیرەکییەکی بێ هاوتای هەبوو بە تایبەتی لە بواری هونەری ئیدارەدان و کارگێڕییدا. بەو پێیەی زمانەکانی (کوردی، تورکی، عەرەبی، فارسی) بە باشی دەزانی و کەسایەتیەکی ناسراوی سەردەمەکەی خۆی بوو، کرا بە نوێنەری ویلایەتی موسڵ لە پەرلەمانی عوسمانی لە ئەستەنبوڵ. دوای ڕووخانی عوسمانیەکان و دامەزراندنی دەوڵەتی عێراق ماوەیەک بوو بە نوێنەری کەرکوک لە پەرلەمانی عێراق. ژمارەیەکی بەرچاو کتێبی عەرەبی و تورکی لە ئەستەنبوڵ و بەغدادەوە هێنایەوە بۆ کتێبخانەی نێو کۆشک□ی لە کفری.

لە نێو کوڕانی جەمیل پاشادا، مەحمود پاشا “١٩٩٧-١٩٢٠” لە هەموویان زیرەکتر و لێهاتوتر بوو، کە دواتر بۆ ماوەیەکی زۆر کرا بە وەزیری تەندروستی عێراق. مەحمود بە هەمان شێوەی باوکی هەر لە نێو ئەم کۆشکەدا گەورە بوو، لە کفری خوێندنی دەستپێکرد و دواتر بۆ درێژەدان بە خوێندن دەچێتە بەیروت و بەغداد، تێکەڵی کاری سیاسی دەبێت و لە سێ کابینەی جیادا سێ جار دەگاتە پلەی وەزیر، چەند جارێکیش دەکرێتە ئەندامی ئەنجومەنی نوێنەران.لە دوای ڕووخاندنی دەسەڵاتی پاشایەتی، ڕوودەکاتە ئوردن و ماوەیەک لەوێ دەمێنێتەوە. دواتر دەچێتە سعودیە و دەبێتە ڕاوێژکاری (میر فەهد بن عەبدولعەزیز) و ماوەیەکیش لەوێ دەژی، تا لە کۆتایی حەفتاکاندا ئەوێش بە جێدەهێڵێ و دەچێتە لەندەن، ساڵی 1997 کۆچی دوایی دەکات و دەیبەنەوە بۆ ئوردن و لەوێ بەخاک دەسپێردرێت. مەحمود پاشا زمانەکانی (کوردی و عەرەبی و تورکی و ئینگلیزی) بە باشی دەزانی و متمانەپێکراوی پاشای عێراق بوو.

(عەفیفە خاتوون)ی کچی (جەمیل پاشا) یەکێکی ترە لە ناودارانی نێو ئەم کۆشکە مەزنە، کە ئەویش هەر لە نێو ئەم کۆشکەوە هاتبووە دونیا و گەورە ببوو، هاوسەرگیری لەگەڵ (ئەحمەد موختار بابان) دا کرد، ئەحمەد بابان جگە لەوەی یەکێک بوو لە دیارترین سیاسیەکانی مێژووی نوێی عێراق، هاوکات دوایین سەرۆک وەزیرانی عێراقیش بوو لە سەردەمی پاشایەتیدا.

دوای ڕووخاندنی دەسەڵاتی پاشایەتی و هاتنە سەرکاری قاسم، پیاوەکانی نێو ئەم کۆشکەیش سەرجەمیان بێ دەسەڵاتکران و خرانە

زیندانەوە. دواتریش نەک تەنها لە نێوەندە سیاسیەکە، بەڵکو بەتەواوی لە سەر شانەی سیاسی عێراق دوورخرانەوە، هەندێکیان ڕوویانکردە ئوردن و بەشێکیشان چوونە ئەوروپا. ئەو کۆشکەی سەردەمانێک باپیرە گەورەیان بنیاتینابوو، لێی تەرینەوە و ئیدی نەهاتنەوە بەلایدا و لە وڵات و خاکی تردا ژیان و مردن.

ئێستا و دوای نیو سەدە لە چێکردنی، کۆشکەکە بۆتە کەلاوە، هەرچەندە تا دەیەی یەکەمی دوو هەزار، وەکو خۆی مابووەوە و دەتوانرا بە تێچوویەکی کەم نۆژەنبکرێتەوە، بەڵام نەکرا. بۆچی نەکرا؟ خۆ زیاتر لە جارێک پارەی بۆ تەرخانکرا! ئاخر هەموو جارێک بڕە پارەی تەرخانکراو دوای برابەشکردنی لە نێوان بەرپرسە دیارەکانی حیزب و حکومەتدا، شتێکی وای لێ نەدەمایەوە بخرێتە خزمەتی کۆشکەوە!

دواجار ئەم کۆشکە بەشێکی زۆری داڕما و بوو بەکەلاوە، کەلاوەیەک هەرچەند لێی بڕوانیت بیماری عەقڵی ئیدارەدانی کورد و بێ ئاگاییەکەیت بۆ دەردەکەوێت، لە هەستکردنیدا بە گرنگی شوێنەوار و سەنگە مێژووییەکەی ئاسار! ئەم کۆشکە چاوەڕێی لێزمه بارانێکە، تا بۆ هەمیشە ببێتەوە خاکێکی ڕووتەڵ، وەک ئەوەی کە هەرگیز نەبووبێت.

جواد خەلیل

چیرۆک بۆ منداڵان..
پەشیمانی و لێبووردن ..
نووسینی: ڕەزا شوان

ماڵمان لە شاری کەرکووک لە گەڕەکی شۆڕیجە بوو. لە پۆلی پێنجەم لە قوتابخانەی شۆڕیجەی سەرەتایی بووم. لە منداڵانی کۆڵانەکەی خۆمان و لە کۆڵانەکەی پێشتر و کۆڵانەکەی دوای کۆڵانەکەمانەوە، کە هەموومان هاوڕێی یەکتری و هاوقوتابخانە بووین. تەمەنمان لە نێوان یانزە و دوانزە ساڵاندا بوو. تیپێکی تۆپی پێمان دامەزراند و ناومان نا (تیپی

تۆپی پێی کوردستان) ژمارەمان (١٨) منداڵ بووین. پارەمان کۆکردەوە و بە (٦) پەنجایی واتا (٣٠٠) فلس. تۆپێکی لاستیکی گەورەمان کڕی. زۆر دڵمان پێی خۆشبوو. لە دوای یاری، هەر جارەی یەکێکمان دەمانبردەوە بۆ ماڵی خۆمان.
پارچە زەوییەکی چۆڵی گەورە لە سەرووی کۆڵانەکەمان هەبوو. کردمان بە یاریگامان. رۆژانی سێ شەممان و رۆژانی هەینی، لە دوای نیوەڕوان، دەبووین بە دوو بەشەوە، تا کفت دەبووین تێر یاریی دوو گۆڵیمان دەکرد. بەڵام ئەوەی کە نیگەرانی کردبووین. رەفتاری هەڵەی (شێرۆ)ی هاوڕێمان و ئەندامێکی تیپەکەمان بوو. کە کەمێک لە خۆبایی بوو. زۆر رەق یاری دەکرد. لە هەر یارییەکدا، شەقی لە پێی یەکێک یا دووانمان دەدا. یان پاڵێکی قایمی بە یەکێکمانەوە دەنا و دەیخستین و ئازاری پێ دەگەیاندین. من دوو جار بەر شەقی شێرۆ کەوتم. جارێکیان ئازارێکی زۆری بە پێی راستم پێگەیاند. لە دوو یاری دا، نەمتوانی یاری بکەم. هەر بە هۆی شێرۆوە جاری واش هەبوو یارییەکەمان رادەگرت و بە دڵتەنگییەوە کۆتاییمان پێ دەهێنا.

گلەییمان لێی کرد و زۆریش ئامۆژگاریمان کرد. بەڵام بێ سوود بوو. تا گەیشتە ئەو رادەیەی کە لە رەفتاری شێرۆ بێزاربووین. بیرمان لە دۆزینەوەی چارەسەرێک کرد.
بەبێ ئاگاداری و بێ بەشداریکردنی شێرۆ، هەموو ئەندامانی تیپەکەمان لە شوێنێکدا کۆبووینەوە. کە چی بکەین بۆ ئەوەی وا لە شێرۆ بکەین واز لەم رەفتارەی بهێنێت و بە خۆیدا بچێتەوە. چەند هاوڕێیەکمان پێشنیاریان کرد و رای خۆمان لە بارەیانەوە وت.
شاهۆ: سبەینێ کە شێرۆ هاتە ناو یاریگاکەوە، با پێکەوە هەموومان رووبەڕووی ببینەوە و بە پاڵ دەریبکەین.
دارا: با لە تیپەکەمان دەری بکەین و قسەی لەگەڵدا نەکەین و واز لە هاوڕێتی بهێنین.
سەرکەوت: با لە لای مامۆستا فەرهاد، مامۆستای وەرزشمان سکاڵای لێ بکەین.
کە نۆرەی من هات، راو و پێشنیارم ئەمە بوو:" با سبەینێ هەینی یاری نەکەین و کەسمان نەچین بۆ یاریگاکەمان. کە شێرۆ بچێت و کەسمان نەبینێت، هەست بە شتێک دەکات. رۆژی شەممەش لە قوتابخانەدا، کە شێرۆ رۆژ باشی لێکردین، بە ساردییەوە وەڵامی بدەینەوە. ئەگەر پرسی: بۆ بە ساردی وەڵامم دەدەنەوە؟ چی بووە؟ بۆ دوێنێ کەستان نەهاتن بۆ یاریگاکە؟ ئەم وەڵامە، وەڵامی هەموومان بێت:"لە خۆت بپرسە" هەموو ئەندامانی تیپەکەمان،

ئەم را و پێشنیارەیان پێ باش بوو.

بەیانی رۆژی شەممە، کە شێرە رۆژ باشی لێمان کرد، بە ساردییەوە وەڵامیمان دایەوە. کە پرسی:” بۆ بە ساردییەوە وەڵامم دەدەنەوە؟ بۆ دوێنێ کەستان نەهاتن بۆ یاریگاکە؟ چی بووە..؟”. هەر یەکەمان بە “لە خۆت بپرسە” وەڵامیمان دایەوە.

ئەو رۆژە کە چووینەوە بۆ ماڵ، شێرە زۆر دڵتەنگ و خەمبار ببوو. زانی تەگبیرمان لێی کردووە. بیری لە وەڵامەکەمان کردەوە، لەبەر خۆیەوە، وتی:”هاوڕێکانم هەقیانە کە بە ساردی وەڵامم بدەنەوە. راست دەکەن پێویستە لە خۆم بپرسم. من ئازاری هەموویانم داوە، دڵی هەموویانم رەنجاندووە. من هەڵەم و پێویستە پەشیمان ببمەوە و واز لەم رەفتارە ناشیرینەم بهێنم. واتە من خەتابارم و هەر من دەتوانم کۆتایی بەم کێشەیە بهێنم. پێویستە لە پێشا یەک بە یەکی هاوڕێکانم ئاشت بکەمەوە.”

بەیانی رۆژی یەکشەممە لە قوتابخانەدا، شێرە هات و دەستی کردە ملی یەک بە یەکمان. چاوەکانی پڕ ببوون لە فرمێسک و وتی:”هاوڕێ خۆشەویستەکانم، من ناتوانم بەبێ ئێوە هەڵبکەم. من خەتابارم و دان بە هەڵەکەمدا دەنێم، کە ئازاری هەمووتانم داوە. زۆر پەشیمانم. بەڵێنت دەدەمێ، کە ئیتر ئەم رەفتارە ناشیرینە دووبارە ناکەمەوە و دڵی کەستان ناڕەنجێنم. بە رۆحێکی وەرزشیەوە داواتان لێدەکەم کە لێم ببوورن.

منیش بە ناوی هاوڕێیانی ئەندامانی تیپەکەمانەوە، وتم:”شێرە گیان، تۆ هاوڕێیەکی خۆشەویستمانی و حەزمان نەکرد درێژە بەم رەفتارەت بدەیت. لێت دەبوورین.

شێرە زۆر سوپاسی هەموومانی کرد. بەڵێنەکەی هێنایەدی. لەوە دوا بە خۆشی و شادییەوە یاریمان دەکرد و بە خۆشیشەوە کۆتاییمان پێ دەهێنا.

(*) منداڵە خۆشەویستەکانی کوردستان. پەشیمانی و دانان بە هەڵەدا، نەنگی و لاوازی نییە. بەڵکو درێژەدان بە هەڵە، هەڵە و نەنگییە. هەڵەکەری کەلەڕەق باجێکی زۆری هەڵەکانی دەداتەوە. لێبووردنیش جوانترین و بەرزترین خەسڵەتی مرۆڤە.

رەزا شوان

سوید: ۲۰۲۱

ئێمە چی ئەزموونێکمان هەیە لەگەڵ "تەوالێت"دا.. ئاراس سەعید

ئێمە چ ئەزموونێکمان لەگەڵ (تەوالێت)دا، هەیە؟ بۆچی مرۆڤ بەخالی کردنەوەی غەریزە کەبتکراوەکانی پەنا دەباتە بەر تەوالێت؟
دەرگایی تەوالێتە گشتییەکانی هیچ کۆمەڵگایەک خالی نییە، لە کۆمەڵێک نووسین و دەق، هەریەکەیان گوزارشت لە فاکتەکی ژیاری و کۆمەڵایەتی قووڵ دەکەن.
بۆچی "تەوالێت" دەبێتە نهێنیترین درزی ژیان، کە تاکی کوردی لەویوە، تەعبیر لەشوناس و ڕوئیاو ئایدیاکانی دەکات. چ شتێک تەوالێت و ژیانی ئێمە ئاوێتەی یەکتردەکات لەناو کات و شوێندا،؟ بەگەڕانەوە بۆلای "فرۆید" ڕەنگە بتوانین، سەرەداوێکمان پێبدات بۆ کردنەوەی ئەم گرێ کوێرەیە، کاتێک فرۆید ئەقڵی مرۆڤ دابەش دەکات بەسەر سێ بەشی سەرەکیدا، ڕەنگە بێیەوێت پێمان بڵێ. "مرۆڤ بۆ هەمیشە لەژێرکاریگەری کەبتە دەرونییەکاندا دەژیت" بەجۆرێکی تر، هەرگیز مرۆڤ خاوەندارێتی کردەکانی خۆی ناکات، چونکە لەژێرفشاری ئید و سوپەر ئیگۆدایە. "سوپەرئیگۆ" خۆی لە ترادیسیۆن و مۆڕاڵی گشتی و تاپۆکانی کۆمەڵگا دەبینێتەوەو بەردەوامە لەکەبتکردنی داواکارییەکانی "ئید".
"سوپەرئیگۆ" بەشێوازێکی سیستماتیکراو کارەکانی خۆی دەکات، جگە لەو چرکەساتەی کە مرۆڤ لە چاودێری ئەویتر خۆی دەدزێتەوە، "سوپەر ئیگۆ" ڕێگە بەخالیکردنەوەی مۆتیڤە دەروونییەکان نادات. بەقەولی "فرۆید" مرۆڤ لەدووکاتدا، توانایی خالیکردنەوەی مۆتیڤە دەروونییەکانی هەیە، لەکاتی نووستندا، کە "سوپەر ئیگۆ" نائاگایە. بۆیە مرۆڤ لەخەونەکانیدا "سێکس دەکات"، "دەکوژێت"، "یاخی دەبێت". چرکەساتی دووەم، نەبوونی چاودێری ئەویترە، واتا، نۆڕم و ترادسیۆن و مۆڕاڵی کۆمەڵێکی.
ئێمە لە منداڵیدا، کاتێک بەڕۆژوو دەبووین و برسێتی هروژمی بۆ دەهێناین، پەنامان دەبردە بەر توالێت، بۆ ئەوەی پارویەک نان بخۆین. ئەزموونی ئێمە لەگەڵ توالێتدا، زیاتر لەچرکەساتی دەسپێڕ

لەدانەوە دەستپێدەکات، نەك ڕۆژوو شكان.

بەڕوونکردنەوەی چەمکی دەسەڵات و پەیوەندییەکانی دەسەڵات بەجەستەوە، زیاتر پەیوەندی مرۆڤ و تەوالێت ڕوونتر دەبێتەوە. "ژان پۆڵ سارتەر" لە کتێبی بوون و نەبووندا، بەم شێوەیە لەبارەی جەستەوە دەدوێت:("من بە لەش هەم" ئەمە یەکەم ڕەهەندی بوونە، "کەسانی دیکەش لەشم دەناسن و بەکاری دەهێنن"، ئەمە دووەم ڕەهەندی بوونە"). واتا: جەستە جگە لە ڕەهەندی بوونەکەی وەك بوون کە شوێنێك لە بۆشایی داگیردەکات، ئەوا خاوەنی ڕەهەندێکی ترە کە بریتییە لەوەی کاریگەری لەسەر دەوروبەری دادەنێتو بەهەمان شێوەش دەکەوێتە ژێر کاریگەرییەوە. فۆکۆ وتەنی: (دەسەڵات لە جەستەی مرۆڤدایە، چونکە جەستە لەهەموو کات و شوێنێک ئامادەیی هەیە، دەسەڵات بەبێ شوێن و کات بوونی نییە.) دەسەڵات لەدیدی فۆکۆ وە پەیوەندییەکی نا بەرامبەرە لە نێوان دوولایەندا. واتا ئەوی دەسەڵات دار، هەیمەنەو موومارەسەی دەکات بە دیسپیلن کردنی جەستەی ئەوی بێ دەسەڵات، شوێنەواری دەسەڵات هەمیشە لە جەستەدا دەمێنێتەوە.

بۆنموونە لە پەیوەندییە سزادارییەکانیش پەیوەندی هێز و دەسەڵات بەئاشکرا دەبینین، دوو مرۆڤ لەپەیوەندی خۆشەویستیدان، ئەوی یەکەم هەوڵی داگیرکردنی جەستەی ئەوی تر دەدات. داگیرکردن تەنها بەرئەنجامی سەرکوتکردن و هێزی فیزیکی نییە، بەڵکو ئەوی تر، لە پیناوی بەدەستهێنانی ئاسایش و بەدەستهێنانی پێداویستییەکانی دەستبەرداری ئازادییەکانی دەبێت.

"فۆکۆ" پێ ی وایە، دەسەڵات لە جەستەدایە، فۆکۆ" سەبارەت بە دیسپلینی جەستەیی ڕای وایە کە جەستەی مرۆڤ لەم کاتەدادەخزێنرێتە ناو دەزگایەکی دەسەڵاتەوە، کە هەڵدەلوشێ، تێکدەشکێنێ و سەر لە نوێ بونیادی دەنێتەوە، دیسپلین جەستەیی ملکەچو گوێڕایەڵو ئامادەی قبوڵ کردنی دیسپلینی زیاترو دەسەڵاتی زیاتر دروست دەکات، بەر لە سەردەمی مۆدێرن سزادان تەنیا ڕووی لە کەسی تاوانبار بوو، تەنیا تاکە کەسی تاوانبار ڕووبەڕووی سزا دەبووەوە، بەڵام تەکنیکەکانی دیسپلین ڕوویان لە کۆی دانیشتوانە، واتا: دەسەڵاتی دیسپلینی تەنیا کەسێك دیاری ناکات تاکو بیخاتە ژێر چاودێرییەوە. یاخود سزای بدات، بەڵکو هەوڵی کۆنترۆڵی کۆی کۆمەڵگە دەداتو هەموو دانیشتوان دەخاتە ژێر چاودێرییەوە، بۆ گەیشتن بە ئامانجی ملکەچ کردنو لارەملی تاکەکانو فراوان بوونی دەسەڵاتی تەکۆی،پێویستبوو گشت ڕەهەندێکی فەزا، زەمەنو جوڵە ڕێساو یاسایان بۆ دروست بکرێتو بەوەستان سودیان لێ وەربگیرێ، هەر بۆیە تەکنەلۆژیاو تەکنیکەکانی دیسپلین ڕۆژ لە دوای ڕۆژ زیاتر، دەست پێوە گرانە تر، بەش بەشکۆرتر، هونەری تر، دیارترو قازانج خوازانە تر دەبن.

پەیوەندییەکی نزیک لە نێوان "سارتەر و فەکە"دا هەیە، یەکەم مرۆڤ بە لەش هەیە. دووهەم: دەسەڵات لەجەستەدایەو بەسەر جەستەدا پیادە دەکرێت. کەواتە مرۆڤ بە ئەوەی جەستەی لەچاودێری ئەویتر، ڕزگار بکات، بەدوای نهێنی ترین شوێندا دەگەڕێت. ناچارم زیاتر لەسەر چەمکی دەسەڵات ڕابووەستم، چونکە تێگەشتنی تاکی کوردی، تەنها لە دەسەڵاتی سیاسیدا کوورت دەبێتەوە، بە پێچەوانەوە، یەکەمین دەسەڵاتی پێش دەوڵەتی دەسەڵاتی خێزانە. وەکو ئەوەی "ئێریک فرۆم" (لەکتێبی هەڵهاتن لەئازادی) ئاماژەی پێکردووە، مرۆڤ بەسرووشت ئازادە، بەڵام بەهۆی توانای زاڵنەبوونی بەسەر هێزەکانی سرووشتدا، چاوپۆشی لە بەشێک لە ئازادییەکانی دەکاتو ملکەچ و لارەگوێڵی خێزان دەبێت.)
خێزان یەکەمین دامەزراوەی سەرکوتکەرە، کە توانایی چاودێرکردن و کۆنترۆڵکردنی هەیە. منداڵ هەمیشە دەیەوێت، بەشێک لە ئازادییەکانی بەدەست بهێنێتەوە، بەڵام ئەوە ئەستەمە، بۆیە پەنا دەباتە بەرنهێنی ترین درزی ژیان، بۆ خالی کردنەوەی غەریزەکانی. ئەوە یەکەمین ئەزموونی ئەمەیە لەگەڵ توالێتدا. جگەرەکێشان، دەسپەڕلێدان، تەوالێت دەبێتە نهێنی ترین، پەناگە بۆ شاردنەوەی جەستە لەچاودێرێکردنی ئەوی تر.
تەوالێت، تەنها سەرەتایەک نیە، کۆتایی هەبێت، بەڵکو بەرکەوتەیەکی ئەزەلییەو بۆ هەمیشە شوێنی خالیکردنەوەی غەریزەکانی مرۆڤە. با بەڵێک بچینە پێشتر، بەو وتەیەی "ڕۆسۆ" دەست پێدەکەین کە دەڵێت؛(مرۆڤ بە ئازادی لەدایک دەبێت، بەڵام لەهەموو شوێنێک دیلکراوە). واتا مرۆڤ لەژێرکۆمەڵێک کۆتوبەندایە، بەناچاری ئەو ڕۆڵە دەگێڕێت، کۆمەڵگا بەسەریدا سەپاندووەتی. لە قۆناغی دووهەمدا، دەسەڵاتەکان جیاوازە، دەسەڵاتێکی مۆنۆپۆڵی چڕ ئامادەیە، دەسەڵاتێک لەڕێگەی دەزگایی سیخوڕی و دامەزراوەی تێکهەڵچنراوەوە، خۆی مومارەسە دەکات. زۆرجاریش جومگەکانی دەسەڵات تەنها پۆلیس، ئاسایش، دەزگایی سیخوڕی نین. بەڵکو پۆلیسەکانی خودا و پۆلیسەکانی ئەخلاق و پۆلیسەکانی خێزان بەشدارن. کاتێک دەسەڵاتێک کۆی جموجۆڵەکانی جەستەی مرۆڤ کۆنترۆڵ دەکات لەڕێگەی تەلەسکرین و دەزگایی سیخوڕی و پۆلیسییەوە، مرۆڤ بۆ خالیکردنەوەی دوو شت، پەنا دەباتەوە بۆ توالێت، یەکەم؛ غەریزەکەبتکراوەکانی لە تەوالێتدا خالی دەکاتەوەو لەڕێگەی جوێنەوە ڕەخنەکانی ئاڕاستەی ڕژێمە کلتووری و کۆمەڵایەتی و ئایینییەکان دەکات. خاڵی دووهەم؛ تەوالێت دەبێتە، مینبەری گوزارشتکردن لە شوناس. زۆرجاریش دەبێتە مینبەرێک بۆ هۆشیاری سیاسی و ڕەخنەی ئایینی و ڕەخنەکردنی دەسەڵاتەکان.

کورتە چیرۆک/ پەنابەر.. رەسوڵ بەختیار

لەچاپخانەی مەچکە لەتەک کۆمەڵێک کەس باس نەهامەتی و هەژاری و جەنگمان دەکرد، وەک دەزانن هەمووان خۆیان بەپسپۆڕی بوارەکان دەزانی، لەبابەتی هەژارییەوە، باسی مووشکەکانیرووسیایان دەکرد، دواتە باسی هەموو رێ و شوێن و سیستەمەکانی ئەمریکا، لەلایەن یەکێکی دیکەوە، دەخرایە بەرباس وەک ئەوە وابوو لەکۆنگریس لەگەڵ ئەندامەکان دانیشتبێ، لەو قسانە دابووین پیاوێکی باڵابەرز و تەمەنی زیاتر لەچل ساڵ دەبوو، سڵاوێکی کرد و هات لەتنیشتمان دانیشت، دوای چەند خولەکێک یەکێک لەوانەی هەر لەوانەی قسەی دەکرد، هاتە سەر باسی مێژووی ئەورووپا، وای باس دەکرد هەموو مێژووی ئەورووپای خوێندێتەوە، بەڵام لەقسەکانی دیار بوو تەنیا چەند زانیارییەکی لەلابوو، کە لەفەیسبووکدا خوێندویەتییەوە، پیاوە باڵابەرزەکەش بەکوردییەکی پچڕ پچڕ هەڵیدایەوە و گوتی: ئەوانەی تۆ باسی دەکەیت، منداڵی پۆلی سەرەتاییەکانیش دەیزانێ….

هەموو واقیان وڕما و یەکێک بەوی گوت: بەزمانەکەتەوە دیارە خەڵکی ئێرە نیت.

پیاوە باڵابەرزەکە: تەواوە، من خەڵکی ئێرە نیم، بەڵکو پەنابەرێکم پەنام هێناوەتە وڵاتی ئێوە، بۆیەش ئەو قسەیەم کرد، من ماوەی مانگێکە هەتوومەتە ئێرە، ئەوەی لەهەموو گفتوگۆکان لێرە و لەوێ گوێم لێبووە، ئەوە لەهەموو شتێک شارەزان، تا سەر ئێسقان نیشتمانپەروەرن، بەڵام کردەوەکانتان هیچ ئەو شتانە بەدەر ناخا….

کاتێک پەنابەرەکە ئەو قسانەی کرد، هەموو دایانە قاقای پێکەنین و گوتیان برا هەموو شتانە فشەیە، تەنیا کات بەسەر بردنە.

پەنابەرەکە سەرێکی بادا و گوتی: من لەسەر بۆچوون و ڕای ئازاد گیراوم و دواتر لەوڵاتی خۆم رامکردووە و ئێستا پەنابەرم…

کەس قسەی لەسەر ئەو بابەتە نەکرد و دوای چەند خولەکێک پەرتەیان لێکرد.

ماوەی چەندین ساڵی پێچوو، وڵاتی پەنابەرەکە ئاژاوەی کەوتە ناو و هەرچی دەسەڵاتی پێشووترە رووخا، کاکی پەنابەریش لەچاپخانە و شەقام و کۆڵانەکان نەبیندرا.

رۆژێک بەڕێککەوت سەردانی وڵاتی کاکی پەنا بەرم کرد، کاتێک چوومە سەنتەری شارێک بینیم چەندین وێنەی کاکی پەنا بەر بەگەورەیی هەڵواسراوە، پێمخۆشبوو گوتم لەوانەیە پەنا بەرەکە ئێستا کەسێکی دڵسۆزی وڵاتەکەی بێ....
لەسەر شەقامدا پرسیارم لەچەند کەسێک کرد، تا بزانم ئەو کەسە کێیە....چەندین کەس ئامادە نەبوون وەڵامم بدەنەوە...بۆیە وازم هینا گوتم چیتر پرسیار ناکەم، لەنێوەندی ئەو پرسیارانەم دیار بوو یەکێک لەو لاترەوە تێبینی کردبوو، تا بزانم ناوی ئەو وێنە گەورەیە کێیە، لێم نزیک بۆوە و گوتی: دیارە زۆر مکوڕی لەوەی بزانی ئەو کەسە کێیە، با پێت بڵێم: خاوەنی ئەم وێنەیە چەندین ساڵ لەمەو بەر پارە و سامانێکی زۆری لەم وڵاتە بردۆتە دەرەوە، پاشان خۆشی رایکرد، دوای نەمانی حکومەتی پێشوو، گەڕایەوە وڵات ئێستا ئەمە زنجیرەیەک چێشتخانەی هەیە، ئێستاش دەیەوێ وەک داکۆکیکارێک لەڕای ئازاد بچێتە پەرلەمان.

لـه دەقەکانی محەمەد ماغووت.. و: عەبدولڕەحمان فەرهادی

•بانیژە و سەکۆ•
ئاسوودەیی ببەن
خەمباریم بۆ جێ بێلن

تۆپە ئاراستەکراوەکان ببەن
قەوانە بەشەکانم بۆ جێ بێلن
کەنار دەریاکان ببەن
زیخاوم بۆ جێ بێلن

ئاگر ببەن
خۆڵەمێشم بۆ جێ بێلن

شەمەندەفەران ببەن
دوکەڵم بۆ جێ بێلن
کاغەزە دۆڕاوەکانم بۆ جێ بێلن

شانۆ قەرەباڵغەکان ببەن
پشت پەردەم بۆ جێ بێلن

نامەکانی ئەڤین ببەن
بەرگەکانیانم بۆ جێ بێلن

دارخورماو بیر و کاروانەکان ببەن
تراویلکەم بۆ جێ بێلن

درەخت و گوڵ و باڵندە و رەگەکان ببەن
سێبەرەکانم بۆ جێ بێلن

بەکورتی/ سەرکەوتنەکانی تشرین ببەن
دۆڕاندنەکانی حوزەیرانم بۆ جێ بێلن.
•خشینی پیرۆز•
سەربازی ئەوروپایی لە جەرگەی شەڕێدا ئەگەرچی چەکی سپیشی پێ بێ
هەوڵدەدا دواوەی خۆی لە سەربازی و ئابووری و ستراتیژی و تەکنیکی
و
شارستانی ، هەر هەمووی بپارێزێ
بەڵام سەربازی عەرەب خەریکی دواوەی جەستەی خۆیەتی و
چوار چمکی لەسەری دادەنیشێ و هەرچی بێتە سەرکێری
لەسەری دەخەوێ
هەر جوولەکەیەکیش بگری
یان هیندییەک

یان پاکستانی
یان چینی
یان یابانی
یان مالیزی
قوربانی دەدەن بۆ خوشگوزەرانیی گەلانیان .
•چوارشەممەی پۆڵوو•
لەوانەیە کڵا وەکەم لە چایخانەیێ لەیادکەم
یاخود چەرخەکەم لە باڕێك و
پاکەتە جگەرەکەم لە هوتێلێك و
کلیلەکانم لە چەکمەجەیێ و
پێڵاوەکانم لە پرسەیێ
ئوتووەکە سوور بۆتەوە لەسەر جلە بەهادارەکانم
بێباکم
بەڵام لەیادکردنی دەفتەری خەمەکانم سات بە سات
تێدا تۆمار دەکرێ
ئەمەیانە کە ناتوانم بەرگەی بگرم
چونکە لە نارنجۆکێك کە لە دەستی منداڵێکدایە ترسناکترە
یاخود ئاژەڵێکی ماڵیی ژێر بۆردومان
چونکە هەموو شتێ لەژێریدا دەسووتێ
تەنانەت وشە ئاسمانییە پیرۆزەکان
ئەگەرچی بە پاسەوانی سەدان ئەهریمەن
دەورە دراوە
ئایا خەم لە لەوەیان بەهێزترە؟
•جەژنی سوپاسگەری•
بەنیشتمانەکەمەوە هەڵنا فڕمە فر□ □ ب□رزاییی
نەوەکا گێژوو□ بێ
بە نیشتمانەکەمەوە هەڵنا فڕمە نزم□ □ ب□رزایی
نەوەکا بەر گۆرانییەکی دابەزیو بکەوێ
ئەوسا هەردوو بکەوینە ژێر خانەوە
ئەز دەنووسم
بۆچی شاییەك نیی لەوە، هیچ شاییەك لە پەراوێز
یاخود ل□ نێو دێرەکان
یاخود لە قولینچەکان
چونکە زۆرتر لەواتیرکەرێك
پشکداری ئەو لاپەڕەیەم دەکا
راگەیاندن
ئازووقە دان

بەرگری
ئاسایش
ناوخۆ
دەرەوە
ئاوەدان
دادەوەری
منیش دەبێ بۆ رووبەڕووبوونەوە
ئامادەبم
•نامۆ بووتێك•
قەڵەمێكی شكاو
پ□یقی گەمژە
نیشانەی سەرسورمان و پرسیار
ناوبرێكن وەك بەرماوەی هەژاران
كە كەسێك ئاوری لێ ناداتەوە
یان ئەو كاركانەی خەریك هیچیان نابینێ
لەكاتێكدا پ□یق□ ه□لیژێردراوەكان
لە جوانترین دارستانی سەوز
لە پەراوێزدا دەوەستە
هەروەك بڵێی دەچێتە نێو زیندانێك
یان دروشمێكی خرێتەوە
بەڵام من دەستی دەگرم و رایدەكێشم
بەرەو
دێرەكان دەینە توولەڕێی شاخاوی
دەچێت و بۆی دەگەڕییەوە
بە گوێرەی ویستی و چاركی ئەو
بەڵام بە مەرجێك
ئیش ئەوەی ناریكی دابێ
نەك ل□ بەر ئەوەی بڕۆام پێتان نییە
بەڵام ل□ بەر ئەوەی
لەزمەنێكی مەترسیدان و دەبێ
هەردەم چاوت لییان بن
لەگەڵ ئەوەی جوانترین و نزیكترین هۆزانەكانی بەدڵم
ئەوانەن كە ل□ بەردەشتم دەردەمیەو
ل□ نێو پەنجەكانم و نەدەبن
وەك تەمی بەیانیان
•شیعرێكی فریاگوزاری•
ئەو هەموو برینان لە ئاستی ژانەكانمدانین و

ئەو هەموو داوو دەرمان نوێژانەش لە ئاستی ژانە سەرمدا نین
ئەو هەموو داسانە لە ئاستی گو□گ□نمدا نین
ئەو هەموو بیستان و باخان لە ئاستی مەلەکانمدا نین
ئەو هەموو شەمەندەفەران لە ئاستی دەستکەوتەکانمدا نین
ئەو هەموو پێوەرە وردو هەستیارانە لە ئاستی خەون و کابوسەکانمدا نین

من گالیسەی خۆرهەڵاتی بەندکراو بە پەندی پێشنیان لێ دەخوڕم
کەلوپەلەکانم
فیشەکێکی وێل
گۆی مەکێگی نەترس
فرمێسکێگی بەتاو
بەر□ با بە لەناوچوەکان
شەبەنگێکی زیناکار
جەنگێکی توندوتیژ
مۆسیقای سیخوڕان
ئەم هەمووان ل□ بەرچاومن
کاتێ گالیسکەی شیعر لێدەخوڕم
ل□ نێو گەلی بە قوڵەکاندا
کە لێواریان خەریکە یەك دەگرێتەو
وەك لێوی کچۆلان
گوللەی خۆکوژان
•گرێ داخراوەکە•
میللەتێکی ئاشتەوا
یەکێ شەڕ کەر
یەگی نەترس
یەگی خۆپارێزو
یەکی چاومنۆك
یەکێکی تری سوودمەند
دواتر چاوی چینی، کۆری، یابانی، بەدەوی
کۆچەری، شین و سۆر
سەری لاکێەح و چوار گۆشەو هێلکەی
پێستی سپی و رەش و قاوەیی تۆر
لەسەر هەمان خاك و لەژێر هەمان ئاسماندا
ئەدی کوا تیگەری خوێن و یەکگرتوویی رەگەز؟

پ□ويستم ب□ ئاوناس□ك ھ□ي□
بچ□ت□ ن□و ئ□و ك□ش□ي□.